

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Шкорупеєва Дмитра Анатолійовича на тему «Процесуальний порядок розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві», поданої за здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Наразі в Україні активно триває період комплексного реформування системи захисту прав та інтересів особи, одним із ефективних напрямів якого стає захист прав інтересів дитини, батьків, подружжя, інших членів сім'ї та родичів на належне їх утримання.

Актуальність дисертаційного дослідження обумовлюється ще тим, що існують певні розбіжності між нормами цивільного процесуального та сімейного законодавства, відсутність в судовій практиці єдиних підходів при розгляді справ про стягнення аліментів. В даний час відповідно до судової реформи в українському законодавстві відбуваються глобальні зміни, що привело до необхідності підвищення уваги до розглядуваного питання та проведення його дослідження з урахуванням останніх законодавчих змін.

Незважаючи на значні позитивні зрушення, що відбулися у сфері правового регулювання стягнення аліментів, суттєвих змін зазнали саме захист прав дитини щодо стягнення аліментів на їх утримання, залишивши поза увагою захист прав щодо належного утримання батьків, одного з подружжя та інших членів сім'ї. Правозастосовна практика стосовно розгляду і вирішення зазначеної категорії справ є суперечливою та неоднозначною. Аналіз судової практики розгляду справ про стягнення аліментів засвідчує про наявність низки проблем, що стосуються процесуального порядку розгляду справ про стягнення аліментів, та відсутність єдиного підходу у їх вирішенні, що потребує наукового осмислення.

Дослідженню аліментних зобов'язань та процесуальний порядок їх розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному процесі займались багато вітчизняних і зарубіжних учених з сімейного права, зокрема: М.В. Антокольський, Л.В. Афанасьєва, В.І. Борисова, Л.Є. Гузь, О.О. Дерій, І.В. Жилінкова, Л.А. Кондрат'єва, В. П. Мироненко, О.І. Пергамент, Л.М. Пчелінцева, З.В. Ромовська, А.М. Рябець, Л.В. Сапейко, В.А. Кройтор, Є.Д. Ханович, Г.В. Чурпіта та ін.

При дослідженні теми використовувались роботи вчених у галузі цивільного процесуального права: І.В. Андропова, С. С. Бичкової, М.В. Вербицької, Н.В. Волкової, Н.Ю. Голубєвої, О.О. Грабовської, І.О. Ізарова, Д.Д. Луспеника, В. В. Комарова, В. М. Кравчука, П. І. Радченка, А. О. Мельникова, І. Б. Новицького, О.І. Попова, П. І. Пушкаря, Т.А. Стоянова, В. І. Тертишнікова, М.К. Треушнікова, Ю.С. Червоного, Д. М. Чечота, А.В. Шабаліна, С. Я. Фурси та інших.

Варто зауважити, що інституту аліментних зобов'язань у науці сімейного права приділена значна увага, що також підтверджується певними дисертаційними дослідженнями, а саме: Л.В. Афанасьєва «Аліментні правовідносини в Україні» (2003 рік), Л.В. Сапейко «Правове регулювання батьків та дітей» (2003 рік), О.О. Дерій «Аліментні зобов'язання у цивільному процесі» (2004 рік); Є.Д. Ханович «Правове регулювання зобов'язань батьків по утриманню дітей» (2019 рік). Однак такі дослідження були розглянуті з позицій сімейного законодавства та недостатньо досліджено в площині цивільного процесуального права. Однак до теперішнього часу не існує єдиного комплексного дослідження процесуальних особливостей розгляду цивільних справ про стягнення аліментів на утримання дитини; одного з подружжя; утримання повнолітньою дочкою, сином батьків, які є непрацездатними і потребують матеріальної допомоги; аліменти на утримання інших членів сім'ї та родичів у цивільному судочинстві. Останнім часом відбулося реформування законодавства в сфері стягнення аліментів, особливо в частині, яка стосується матеріального забезпечення дитини. Так, Законом України від 17 травня 2017 року № 2037 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів» внесені зміни до Сімейного кодексу, Цивільного кодексу, Цивільного процесуального кодексу тощо. Також 03 липня 2018 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання», який збільшує відповідальність за несплату аліментів.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлюється необхідністю розвитку науки цивільного процесуального права щодо процесуального порядку розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві, вдосконалення чинного цивільного процесуального законодавства в цій сфері та практики його застосування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Реформа цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016–2020 рр. (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Мета і завдання дослідження.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних та практичних положень процесуального порядку розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві.

Для досягнення вказаної мети вирішувалися наступні завдання:

- дослідити становлення та розвиток правового регулювання аліментних зобов'язань в Україні;
- визначити поняття та сутність аліментних зобов'язань;
- встановити підстави виникнення права на стягнення аліментів у судовому порядку;
- визначити право на звернення до суду за захистом прав у аліментних правовідносинах;
- визначити та охарактеризувати правове становище осіб, які наділені правом на звернення до суду у справах про стягнення аліментів;
- розглянути процедуру відкриття провадження у справах про стягнення аліментів та їх підготовку до розгляду;
- проаналізувати судовий порядок розгляду справ про стягнення аліментів по суті у загальному позовному та у спрощеному позовному провадженні;
- визначити порядок подачі заяви про видачу судового наказу у справах про стягнення аліментів на утримання дитини;
- проаналізувати форму та зміст судового наказу про стягнення аліментів на утримання дитини та порядок його видачі;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання питань, пов'язаних з розглядом справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві.

Об'єктом дослідження є цивільні процесуальні правовідносини, що виникають у зв'язку розглядом і вирішенням справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві.

Предметом дослідження є процесуальний порядок розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві.

Методи дослідження. Наукове дослідження процесуального порядку розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві проведено з використанням загальнонаукових, та спеціально-юридичних методів.

Найбільш поширеними методами серед загальнонаукових є метод аналізу та синтезу, у дисертаційному дослідженні застосування таких методів надали змогу умовно здійснити поділ правових об'єктів на окремі складові частини, а в разі потреби - здійснити поєднання елементів у єдине ціле (розділи 1, 2 та 3 дисертації).

Діалектичний метод дослідження дав змогу дослідити такі питання як: сутність та ознаки аліментних зобов'язань; механізм реалізації захисту прав у аліментних правовідносинах (розділ 1 дисертації).

Порівняльно-правовий (компаративістський) метод застосовувався при дослідженні цивільних процесуальних та сімейних норм радянського, вітчизняного та зарубіжного законодавства щодо розгляду справ про стягнення аліментів з метою наближення до європейських стандартів захисту прав особи щодо належного утримання (розділ 1, 2 та 3 дисертації).

Застосування історико-правового методу дало змогу дослідити та проаналізувати розвиток правового регулювання аліментних зобов'язань в Україні (підрозділ 1.1. дисертації).

- дослідити становлення та розвиток правового регулювання аліментних зобов'язань в Україні;
- визначити поняття та сутність аліментних зобов'язань;
- встановити підстави виникнення права на стягнення аліментів у судовому порядку;
- визначити право на звернення до суду за захистом прав у аліментних правовідносинах;
- визначити та охарактеризувати правове становище осіб, які наділені правом на звернення до суду у справах про стягнення аліментів;
- розглянути процедуру відкриття провадження у справах про стягнення аліментів та їх підготовку до розгляду;
- проаналізувати судовий порядок розгляду справ про стягнення аліментів по суті у загальному позовному та у спрощеному позовному провадженні;
- визначити порядок подачі заяви про видачу судового наказу у справах про стягнення аліментів на утримання дитини;
- проаналізувати форму та зміст судового наказу про стягнення аліментів на утримання дитини та порядок його видачі;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання питань, пов'язаних з розглядом справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві.

Об'єктом дослідження є цивільні процесуальні правовідносини, що виникають у зв'язку розглядом і вирішенням справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві.

Предметом дослідження є процесуальний порядок розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві.

Методи дослідження. Наукове дослідження процесуального порядку розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві проведено з використанням загальнонаукових, та спеціально-юридичних методів.

Найбільш поширеними методами серед загальнонаукових є метод аналізу та синтезу, у дисертаційному дослідженні застосування таких методів надали змогу умовно здійснити поділ правових об'єктів на окремі складові частини, а в разі потреби - здійснити поєднання елементів у єдине ціле (розділи 1, 2 та 3 дисертації).

Діалектичний метод дослідження дав змогу дослідити такі питання як: сутність та ознаки аліментних зобов'язань; механізм реалізації захисту прав у аліментних правовідносинах (розділ 1 дисертації).

Порівняльно-правовий (компаративістський) метод застосовувався при дослідженні цивільних процесуальних та сімейних норм радянського, вітчизняного та зарубіжного законодавства щодо розгляду справ про стягнення аліментів з метою наближення до європейських стандартів захисту прав особи щодо належного утримання (розділ 1, 2 та 3 дисертації).

Застосування історико-правового методу дало змогу дослідити та проаналізувати розвиток правового регулювання аліментних зобов'язань в Україні (підрозділ 1.1. дисертації).

Структурно-функціональний метод застосовувався при визначенні основних правових засад правового регулювання підстав стягнення аліментів у судовому порядку та процесуальний порядок розгляду справ про стягнення аліментів (підрозділ 1.3., розділи 2, 3 дисертації).

Застосування формально-логічного та формально-юридичного методів дало змогу провести логічний і мовний аналіз чинних правових норм, зокрема, Сімейного й Цивільного процесуального кодексів України, стосовно розгляду справ про стягнення аліментів та виявити суперечності чинного законодавства у досліджуваній сфері, а також обґрунтувати висновки та пропозиції щодо його вдосконалення (розділи 1, 2 та 3 дисертації).

Аналітичний метод застосовувався в тих випадках, коли було необхідно обґрунтувати, довести, спростувати ті або інші теоретичні положення щодо аліментних зобов'язань (розділи 1, 2 та 3 дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є першим в українській науці цивільного процесуального права комплексним дисертаційним дослідженням теоретичних та практичних питань процесуального порядку розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві. У дисертації сформульовано низку нових положень, висновків, пропозицій, які мають важливе значення для юридичної науки і практики, а саме:

вперше:

пропонується відновити у нормах цивільного процесуального права таку процесуальну дію суду як прийняття рішення про тимчасове стягнення аліментів на утримання неповнолітніх дітей до вирішення справи про стягнення аліментів у позовному провадженні по суті та до набрання рішенням суду законної сили за клопотанням позивача;

запропоновано встановити порядок визначення строку та розміру тимчасового одержання аліментів, а саме: аліменти на неповнолітніх дітей виплачуються з моменту пред'явлення позову до моменту набрання рішенням суду про стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини законної сили; розмір стягуваних аліментів на неповнолітніх дітей до вирішення спору - на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину, а якщо аліменти на неповнолітню дитину стягуються у твердій грошовій сумі - в розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку;

запропоновано за результатами розгляду клопотання позивача про тимчасове стягнення аліментів до вирішення спору по суті у позовному провадженні визначити право суду постановити ухвалу про задоволення або відмовити у задоволенні вимог про тимчасове стягнення аліментів на неповнолітню дитину до набрання рішенням суду законної сили. У випадку постановлення ухвали про тимчасове стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини до ухвалення рішення суду визнати таку ухвалу виконавчим документом, яка підлягає негайному виконанню. Встановити, що

у разі задоволення позовних вимог про стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини, аліменти будуть нараховуватись з моменту набрання рішенням суду законної сили;

запропоновано надати право суду при розгляді справ про розірвання шлюбу вийти за межі заявлених вимог та з власної ініціативи вирішити питання про стягнення аліментів у випадках, якщо така вимога не заявлена особою з ким встановлено місце проживання неповнолітньої дитини та не вирішена в добровільному порядку. Та надати право суду, у разі якщо мати, батько відмовляються отримувати аліменти, приймати рішення про перерахування аліментів на особистий рахунок дитини та зобов'язати матір, батька дитини відкрити зазначений особистий рахунок у місячний строк з дня набрання рішенням суду законної сили;

доведено неможливість застосування інституту врегулювання спору за участю судді при розгляді справ про стягнення аліментів у спрощеному позовному провадженні;

удосконалено:

визначення поняття «аліменти» як виплати на утримання дітей, одного з подружжя, інших членів сім'ї та родичів в грошовій і (або) в натуральній формі, що сплачуються відповідно до рішення суду або договору в примусовому порядку особою, яка відповідно до норм сімейного законодавства зобов'язана здійснювати таке утримання;

визначення поняття «аліментні зобов'язання» як правовідносини, що регулюються сімейним законодавством України відповідно до якого одна сторона зобов'язана утримувати іншу сторону відповідно до умов та порядку, що визначені законодавством, а друга сторона має право вимагати виконання такого обов'язку;

набуло подальшого розвитку:

концепція, за якою розмежуються поняття «аліменти» та «утримання», а саме дані терміни мають різне значення, різне наповнення та зміст, однак перебувають у стосунках підпорядкування. Термін «утримання» є ширшим за змістом ніж термін «аліменти», оскільки утримання здійснюється в добровільному порядку особами, які відповідно до сімейного законодавства зобов'язані утримувати, а у випадках не здійснення добровільного обов'язку щодо утримання, то застосовується примусовий порядок стягнення аліментів за рішенням суду або за виконавчим написом нотаріуса;

положення, що підстави звернення до суду з вимогою про стягнення аліментів збігаються з підставами виникнення права на стягнення аліментів, що визначені нормами сімейного законодавства, однак вони різняться в залежності від виду таких зобов'язань;

положення, що у справах про стягнення аліментів позивачем буде сама особа, яка має право на утримання, незалежно від віку, оскільки вона є суб'єктом спірних матеріальних правовідносин та власником одержаних аліментів. Якщо така особа не досягла повноліття, то в її інтересах звертається до суду як законний представник (мати, батько, опікун піклувальник тощо), або орган та особа, які мають право звернення з заявою

до суду в інтересах інших осіб. Заявником у справах про стягнення аліментів на утримання дитини у порядку наказного провадження є сама дитина, а в силу того, що вона є неповнолітньою, то в її інтересах можуть звернутись законні представники або органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб відповідно до сімейного законодавства України.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження теоретичних та практичних питань щодо процесуального порядку розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві;

правотворчій діяльності – для підготовки проектів законів про внесення змін до чинного цивільного процесуального законодавства України з метою удосконалення процесуального порядку розгляду справ про стягнення аліментів;

правозастосовній діяльності – при розгляді судами цивільних справ щодо стягнення аліментів;

навчальному процесі – при викладенні курсів «Цивільний процес», «Новітня доктрина цивільного процесуального права», «Розгляд окремих категорій цивільних справ у судах» підготовці підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, практикумів із зазначених дисциплін.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертацію виконано та обговорено на кафедрі цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Теоретичні висновки, сформульовані в дисертації, доповідалися та обговорювалися на таких науково-практичних конференціях, правових семінарах та засіданнях круглих столів: засіданні круглого столу «Особливості розгляду сімейних спорів» (Одеса, 17 жовтня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет - конференції ім. Ю.С.Червоного «Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні» (Одеса, 9 грудня 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інформаційні технології у судочинстві» (Одеса, 18 квітня 2017 р.); засіданні круглого столу «Новели цивільного процесуального кодексу України» (Одеса, 26 березня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції» (Одеса, 18 травня 2018 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю.С. Червоного «Реформування цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні» (м. Одеса, 16 листопада 2018 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Новели цивільного процесуального законодавства : докази та доказування» (м. Одеса, 14 вересня 2020 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що містяться у дисертації, відображено в чотирьох наукових публікаціях, з яких дві статті опубліковані в наукових фахових виданнях, дві з яких – у зарубіжних фахових періодичних виданнях; шість є тезами доповідей на науково-практичних конференціях.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Список публікацій здобувача, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Шкорупеев Д. А. Щодо визначення процесуального правового статусу позивача та відповідача у справах про стягнення аліментів на утримання дитини. *Часопис цивілістики*. 2017. № 28. С. 107-110.
2. Шкорупеев Д. А. Юрисдикція та підсудність справ про стягнення аліментів на утримання дитини. *Jurnalul Juridic National: teorie si practica*. 2018. № 1 (29). С. 112-115.
3. Shkorupee D. A. Consideration of cases on recovery of alimony for the maintenance of parents in civil proceedings: some aspects. *European Reforms Bulletin scientific peer-reviewed journal*. 2019. №. 3 p.76-79.
4. Шкорупеев Д. А. Особливості формування предмета доказування у справах про стягнення аліментів на утримання дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С.71-74.

Список публікацій здобувача, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати

5. Шкорупеев Д. А. Процесуальний порядок розгляду справ у наказному провадженні. *Особливості розгляду сімейних спорів : матеріали круглого столу* (Одеса, 17 жовтня 2016 р.). Одеса : Юридична література, 2016. С. 98-101.
6. Шкорупеев Д. А. Щодо впровадження сучасних інформаційних технологій у цивільне судочинство : «Електронне правосуддя». *Інформаційні технології у судочинстві : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., яка проводиться в рамках тижня цивільного процесу* (м. Одеса, 18 квітня 2017 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Голубевої Н.Ю. Одеса : Фенікс, 2017. С. 83-85.
7. Шкорупеев Д. А. Щодо визначення вимог, за якими розглядаються справи про стягнення аліментів на утримання дитини у наказному провадженні. *Новели цивільного процесуального кодексу України : матеріали кругл. столу* (Одеса, 26 березня 2018 р.) [Електронне видання] / за заг. редакцією д.ю.н., проф. Н.Ю. Голубевої; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Фенікс, 2018. С. 106-108.
8. Шкорупеев Д. А. Процесуальні особливості розгляду судом справ про стягнення аліментів на утримання дитини у спрощеному позовному провадженні : окремі аспекти. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 2. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 633-635.
9. Шкорупеев Д. А. Процесуальний порядок розгляду справ про зміну розміру аліментів на утримання дитини: окремі аспекти. *Реформування цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні :*

Всеукраїнська науково-практична конференція ім. Ю.С. Червоного (м. Одеса, 16 листопада 2018 р.). Одеса: Фенікс, 2018. С. 146-160.

10. Шкорупеев Д. А. Щодо визначення предмета доказування та коло доказів у справах про стягнення аліментів на дитину у наказному провадженні. *Новели цивільного процесуального законодавства : Докази та доказування* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 вересня 2020 р.) [Електронне видання] / уклад.: Стоянова Т. А., Островська Л. А Сатановська О. В.; за загальною редакцією д.ю.н., професора Н. Ю. Голубєвої. Одеса : Фенікс, 2020. С. 105-108.

Характеристика особистості здобувача. Шкорупеев Д.А. у 2003 році закінчив Національний університет «Одеська юридична академія» та отримав диплом за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста. У 2007 році закінчив магістратуру Харківського Національного університету внутрішніх справ, отримав диплом та здобув професійну кваліфікацію «магістр права». З 2008 року – по теперішній час працює на посаді судді Суворовського районного суду м.Одеси та з 2016 року аспірант кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія» заочної форми навчання без відриву від виробництва. Володіє українською, російською, англійською мовами.

Особистий внесок автора. Дисертаційна робота є власним авторським дослідженням, у якому наукові положення, висновки та пропозиції обґрунтовано самостійно в результаті опрацювання значної кількості джерел монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру, в тому числі судової практики. Ідеї та розробки, що належать співавторам не використовувались.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології, грамотною та чіткою мовою. Стил викладання відповідає прийнятному у науковій літературі, викладені дослідження, наукові положення, висновки та рекомендації забезпечують легкість та доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Д.А. Шкорупеев і повноти основних результатів дослідження:

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Дмитра Анатолійовича Шкорупеева на тему: «Процесуальний порядок розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Д.А. Шкорупеева відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора

філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167.

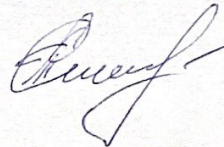
3. Рекомендувати дисертацію Д.А. Шкорупеєва на тему «Процесуальний порядок розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент,
доктор юридичних наук, доцент

Ігор АНДРОНОВ

Рецензент,
кандидат юридичних наук, доцент

Тетяна СТОЯНОВА

